

Miljøverndepartementet
Postboks 8013 Dep,
0030 Oslo

Att.: Ingvild Andreassen Sæverud

Org.nr.: 980 037 541
Adresse Hovedkontor:
Fred. Olsensgt. 3, 0152 Oslo
Telefon: 22 40 29 00
Telefaks: 22 33 31 89
E-post: firmapost@mef.no
Hjemmeside: www.mef.no

Sted/Dato: Oslo, 9.2.2011
Deres ref: 200804249
Vår ref: Felles arkiv HK 2/21 høringer 2011

Høringsvar – NOU 2010:10: Tilpasning til eit klima i endring

Maskinentreprenørenes Forbund (MEF) viser til høringsbrev av 17.12. 2010 og Klimatilpasningsutvalgets rapport av 15.11.2010.

I vårt høringsvar til Klimakur 2020 påpekte MEF at denne burde sees i nær sammenheng med behovet for opprustning av landets infrastruktur. I Klimatilpasningsutvalgets utredning, som tar for seg en annen side av klimaproblemet, samfunnets tilpasningsbehov, har infrastrukturen fått en sentral plass. Dette mener MEF er svært bra, og det er bare denne delen av utredningen vi vil kommentere. En opprustning av infrastrukturen vil bli kostbar, men forfallet og de mulige klimaendringene kan komme til å tvinge det fram i løpet av de neste tiårene. Et spørsmål er derfor hvordan man bør prioritere.

Vi har delt våre kommentarer i tre deler: 1) Transport, 2) vann- og avløp og 3) arealplanlegging.

1. Transport

Utvalget slår fast at sårbarhet i transportsektoren har stor innvirkning på total sårbarhet i samfunnet. Det er derfor om å gjøre og minimere sårbarheten for transportsektoren og som utvalget selv skriver ”Transportsektoren si sårbarheit for klima knyter seg i stor grad til etterslepet i vedlikehold”. Med andre ord: For å stå best mulig rustet til å møte framtidens klimaendringer er det viktig at vi har en godt vedlikeholdt samferdselsinfrastruktur. Dette betyr at etterslepet hva angår vedlikehold må bli tatt igjen. Samtidig er det viktig å påpeke at enkelte steder er utfordringene ved det bestående så store at en bedre samfunnsøkonomisk løsning vil være å bygge nytt.

For å møte klimautfordringene trenger vi altså bedre veger, enten i form av opprustning eller i form av nye anlegg. MEF ser at med dagens finansieringsregime går ikke dette. Antall kilometer ny veg er lavt i Norge og etterslepet er så stort at det virker urealistisk å få tatt det igjen. Det samme kan sies om situasjonen på jernbanenettet.

Region Øst Hedmark Oppland Østfold Oslo og Akershus Postboks 44 2301 Hamar Tlf: 958 72 000	Region Sørøst Buskerud Vestfold Telemark Oslo og Akershus Fred Olsensgate 3 0152 Oslo Tlf: 22 40 29 00	Region Sørvest Agder Sør-Rogaland Kongensgate 24 4610 Kristiansand Tlf: 958 38 000	Region Vest Nord-Rogaland Hordaland Sogn og Fjordane Eidsvågbakken 1 5105 Eidsvåg Tlf: 55 53 55 40	Region Midt Møre og Romsdal Sør-Trøndelag Nord-Trøndelag Hornebergveien 1 7038 Trondheim Tlf: 73 95 69 40	Region Nord Nordland Troms Finnmark Postboks 2053 9265 Tromsø Tlf: 77 62 44 22	Seksjon Ressurs og miljø Fagavdelingene: Skog Brønn og spesialboring Gjenvinning og avfallshåndtering Distriktskontor Finnmark Postboks 1214 9504 Alta Tlf: 78 43 52 28 Fred Olsensgate 3 0152 Oslo Tlf: 22 40 29 00
--	--	--	---	--	---	---

MEF har derfor tatt til orde for nye finansieringsformer som gir rom for lengre perspektiv enn hva tilfellet er med dagens årlige bevilgninger over statsbudsjettet.

MEF har også lansert Teknisk beregningsutvalg for samferdselssektoren (TBU-S). Dette fordi det i dag er en betydelig usikkerhet knyttet til lønnsomheten av samferdselsinvesteringer. I følge Nasjonal transportplan for inneværende periode taper Norge 43 øre for hver krone som investeres i veg og bane. MEF mener at man ved hjelp av TBU-S vil kunne oppnå enighet om en fornuftig måte å beregne den samfunnsøkonomiske lønnsomheten av samferdselsinvesteringer på. Med endrede beregningsmetoder som blant annet tar hensyn til effekten på arbeidsmarkedet og betydning for ny næringsutvikling samtidig som kravet til avkastning reduseres, vil med all sannsynlighet flere prosjekter bli vurdert som lønnsomme.

Utvalget bør ha følgende mandat:

Utvikle bedre metoder for beregning av samfunnsøkonomisk nettonytte i samferdselssektoren

Gjennomføre beregninger av større prosjekter

Levere anbefalinger og rapporter til Samferdselsdepartementet. Disse skal være offentlige tilgjengelige.

MEF ønsker at regjeringen v/Samferdselsdepartementet oppnevner utvalget og at det settes sammen av representanter fra berørte departementer og etater, samt organisasjoner som representerer ulike interesser.

Vi mener at for å møte det økte behovet for investeringer klimaendringene vil medføre er det viktig å se nærmere på hvordan midlene på sektoren brukes. Nye finansieringsformer og TBU-S vil være nyttige virkemidler i så måte.

2. Vann- og avløp

Utvalget slår fast at klimaendringer vil øke risikoen for svikt i vann- og avløpstjenestene. Utvalget skriver (s. 103): "Sektoren har allerede i dag et betydelig vedlikeholdsetterslep som skaper et tilpasningsunderskudd. Fragmenterte ansvarsforhold, mangel på ressurser og prioritering gjør denne sektoren til den infrastruktursektoren som er særlig sårbar for klimaendringer." Dette er etter MEFs mening en riktig beskrivelse av tilstanden, og det er også andre grunner enn klimaendringer som tilsier at tiltak er nødvendige i denne sektoren.

Som utvalget peker på (s. 105) er det over 450 forskjellige eiere av VA-ledningsnett i Norge, kommunene og i tillegg en rekke små, private vannverk. Det nasjonale ansvaret for VA-feltet er spredt på en rekke departementer og direktorater og omfatter bare en del av sektorens virksomhet. Det er ingen nasjonale/sentrale krav verken til ledningers dimensjon, kvalitet eller tilstand, og kommunene har sine egne normaler. Abonentene står rettslig svakt overfor kommunene, og det er uavklarte rettsforhold. Det er opp til kommunene å bestemme akseptabel risiko for uønskede hendelser som rammer abonnentene. Investeringene i vedlikehold i sektoren har vært lave i mange år, bl.a. fordi det har vært et lokalpolitisk ønske om å holde gebyrene lave. Fagområdet er også lite attraktivt innen offentlig sektor, noe som fører til mangel på kompetente fagfolk på alle nivåer.

Utvalget påpeker (s. 108) at det flere steder er behov for å kartlegge VA-nettet og hvilke deler som er sårbare for klimaendringer. Det finnes ikke gode nasjonale oversikter over ledningsnett, og det finnes ikke nasjonale, felles datamodeller. Med unntak av en del større og middels store kommuner, er vårt inntrykk at flertallet av kommunene har dårlige tilstandsdata for sine nett.

Denne tingenes tilstand har etter vår mening mange årsaker. En er at tjenestene nærmest av nødvendighet er offentlige monopoltjenester. Når det samtidig ikke eksisterer nasjonale, overordnede krav til annet enn deler av tjenestens funksjonalitet (drikkevannskvalitet, avløpsrensing), abonnentene har svake juridiske rettigheter og vann- og avløp ikke har så stor politisk interesse som andre kommunale tjenester det skal konkurrere om oppmerksomheten med, er det i praksis lite som har kunnet motvirke et gradvis forfall av nettet. Et annet moment er at kommunene har egenkontroll for mindre avløpsanlegg, både private og kommunale, og at denne kontrollen har vært dårlig utført (Kilde: Norsk Vannforening). MEFs inntrykk er likevel at tjenesten stort sett virker tilfredsstillende for brukerne i dag, men mangel på vedlikehold etter hvert kan føre til økende grad av funksjonsvikt.

Noe av kunnskapsmangelen skyldes mangel på forskning og utredning. VA-sektoren har ikke hatt noe eget forskningsprogram å søke midler fra i Norges forskningsråd siden 1980-tallet. Forskningsmidlene kommer hovedsakelig fra EU (Kilde: NTNU). Bransjen har ikke vært sterk nok til å lobbe inn egne programmer i forskningsrådet. En hemsko her er at den mangler et ansvarlig fagdepartement til å støtte seg. Dette har fått langsiktige konsekvenser for rekrutteringen av høyt utdannede akademikere til bransjen, og det er en hindring for at Norge kan dra full nytte av den FoU som skjer i utlandet. MEF tror derfor det også av den grunn er helt nødvendig at et departement, fortrinnsvis Miljøverndepartementet, får et overordnet ansvar for VA-infrastrukturen i Norge, inkludert forsknings- og utredningsbehovet.

Utvalget har mange gode forslag tiltak for å styrke VA-nettets robusthet mot klimaendringer (s. 19 og 20). MEF støtter alle disse forslagene, og på bakgrunn av ovenstående har vi følgende konkrete kommentarer:

Forskningsbasert kunnskapsutvikling: MEF mener at det er nødvendig å gi et departement, antagelig vil Miljøverndepartementet være best egnet, et overordnet ansvar for vann- og avløpssektoren; overvåke tilstanden, sette kvalitets- og funksjonalitetskrav, kreve inne jevnlig rapportering og dokumentasjon fra ledningseiere, vurdere nasjonale FoU-behov og bevilge midler til dette.

Analyse av infrastrukturen: Dette er svært viktig, og MEF tror ikke dette vil bli gjort uten statlige bevilgninger og krav fra et ansvarlig departement.

Kunnskapssystema og kunnskapsformidlingen: For svak rekruttering er et problem. Vi tror at et godt bidrag også til å løse dette vil være at et ansvarlig departement setter funksjonskrav til VA-tjenestene, ikke bare som i dag til drikkevannkvaliteten og avløpsvann, men også til selve nettet, for å hindre forfallet i å komme under visse grenser. Dersom netteierne får slike krav og krav om å dokumentere funksjonaliteten, vil de måtte skaffe seg den nødvendige kunnskapen enten ved å ansette folk eller ved å kjøpe tjenester, fra Norge eller fra utlandet. Dersom det settes slike statlige kvalitets- og dokumentasjonskrav, kan selve driften av nettet også lettere settes bort til private aktører hvis nødvendig, fordi tilstanden da vil være kjent og dokumentert. Andre tiltak vil være å gi støtte for forskning, utredning og formidling for å gjøre fagfeltet mer attraktivt. Det er nødvendig å øke ambisjonsnivået for å gjøre feltet interessant.

Forvaltningsregimet: Utvalget foreslår å utarbeide statlige retningslinjer for å dimensjonere vann- og avløpssystemet slik at tar høyde for ventede klimaendringer. Dette er et godt forslag som vi støtter, men det er ikke tilstrekkelig. Mange problemer vil oppstå pga. underdimensjonering, forfall og funksjonssvikt i ledninger som allerede er lagt. MEF mener det er godt dokumentert i utredningen at kommunene og de private ledningseierne ikke har vært i stand til å drive ledningsnett på en tilstrekkelig god måte, når vedlikeholdsetterslepet er så stort som det er blitt. Derfor er det viktig at det samtidig innføres statlige *minstekrav* om kvaliteten på ledningsnett, og om jevnlig rapportering og dokumentasjon av kvaliteten. Dette vil etter hvert gi et verdifullt materiale som kan brukes til forskningsformål og som grunnlag for nasjonale prioriteringer. MEF mener at kommunene selv må kunne bekoste dette dokumentasjonsarbeidet gjennom gebyrene.

Utvalget foreslår også å klargjøre det juridiske grunnlaget for VA-tjenestene og kommunenes gebyrgrunnlag. Dette mener MEF er svært viktig og nødvendig. Vårt inntrykk er at praksis varierer svært mellom kommuner når det gjelder fastsettelsen av gebyrgrunnlaget. Vi mener at regelverket må utformes slik at kommunene får en klar hjemmel til å få dekket alle sine utgifter til drift av nettet samt oppgradering, kartlegging og dokumentasjon av ledningsnettets kvalitet til enhver tid.

Utvalget foreslår at økonomiske overføringer fra staten til klimatilpasningstiltak må skje ved øremerkede midler, men de mener at øremerking er mindre egnet for sektorer der kommunene er eier og har driftsansvar, og viser til kommunenes rett til å ta gebyrer for å dekke kostnadene til vann- og avløpstjenester. MEF tror dette kan fungere for store og mellomstore kommuner. Når det gjelder en del små kommuner, er det i mange av dem per i dag liten eller ingen utskiftning av ledningsnett (Kilde: SSB). Bebyggelsen er ofte spredt, fraflyttingen stor og den private inntekten lav. MEF frykter derfor mange av disse kommunene ikke vil eller kan øke vedlikeholdstakten uten statlige tilskudd og kan komme til å la infrastrukturen forfalle ytterligere. Denne risikoen må tas i betraktning når man diskuterer nasjonale prioriteringer.

3. Arealplanlegging

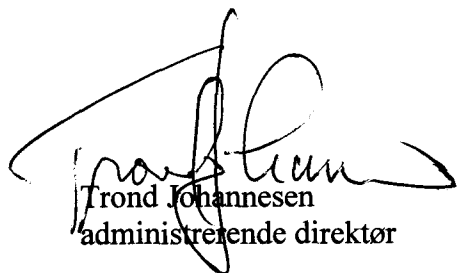
Vi vil også kort kommentere arealplanlegging dette siden det henger nøye sammen med utbygging av infrastruktur. Som utvalget påpeker (s. 182) er "Arealplanlegging det viktigste verktøyet kommunene har for å sikre langsiktig, robust og berekraftig utvikling og forvaltning av areal og naturmiljø". I hvilken grad ivaretas dette? Utvalget viser til Riksrevisjonens undersøkelse av bærekraftig arealplanlegging og arealdisponering i Norge (dokument nr. 3:11, 2006-2007). Noen interessante funn i den er: Kommunene utarbeider og reviderer samlet sett ikke samfunnsdelen og arealdelen i kommuneplanene slik at langsiktig arealplanlegging sikres. Samfunnsdelen benyttes i liten grad som verktøy i arealplanleggingen. Det vedtas planer i strid med nasjonale miljømål. Det bygges i strid med arealplanen, og en stor del av byggingen skjer i landbruks- natur og friluftsområder og i byggeforbudssoner nær vann og vassdrag.. Ulovlig byggevirksomhet er et utbredt problem, særlig langs kysten. Kompetansen i kommunene er for liten.

Dette er sterk kritikk, særlig sett på bakgrunn av at Norge lenge har hatt omfattende og detaljerte krav til planlegging i plan- og bygningsloven. Som utvalget sier, er arealplanleggingen arena for mange målkonflikter (s. 186). Miljøhensyn blir åpenbart ikke høyt prioritert i slike konflikter. Utvalget mener (s. 186) at lovverket i dag ikke er sterkt nok til å ivareta den langsiktige satsningen på klimatilpasninger i kommunene. MEF vil påpeke at så langsiktig tenkning som her kreves egentlig er en ny utfordring for en

type demokrati som det norske. Det er også vanskelig å inkorporere langsiktige miljø- og klimahensyn i samfunnsplanleggingen når det ikke er nasjonal konsensus om hvor stor vekt slike hensyn bør få. Dette skaper dilemmaer på nasjonalt nivå og på kommunalt nivå. Også dette må det tas hensyn til når man diskuterer nasjonale prioriteringer av klimatilpasningstiltak.

Maskinentreprenørenes Forbund (MEF) er en frittstående bransje- og arbeidsgiverorganisasjon som representerer ca. 1.970 små, mellomstore og store bedrifter med ca. 24.000 arbeidstakere. Hovedtyngden av medlemsbedriftene driver maskinell anleggsvirksomhet, men forbundet organiserer også skogsentreprenører, brønnborene og gjenvinnings- og avfallsbedrifter. Samlet omsetter medlemsbedriftene for i overkant av 47 milliarder kroner i året. Forbundet har egen hovedavtale med LO samt to landsdekkende tariffavtaler. MEF står utenfor NHO.

Med vennlig hilsen
Maskinentreprenørenes Forbund (MEF)

Trond Johannesen
administrerende direktør

Randi Aamodt
Næringspolitisk rådgiver